

ИСКУСТВА ИЗ ОПЕРАТИВНЕ ОБУКЕ

Оперативна обука у општем смислу обухвата систематско образовање и усавршавање старешина и штабова здружених јединица за успешно образовање, припремање и извођење савремених операција оперативног и стратешког значаја, доприноси развијању и усавршавању старешина у руковођењу и командовању крупним јединицама, оспособљава штабове за складан колективан рад, итд.

У систему којим се остварује потребна оперативна оспособљеност старешина постоје разноврсна средства и начини, међу којима, без сумње, прво место заузимају редовне војне школе које дају основно образовање. У односу на редовне школе сви остали начини и средства имају значај усавршавања и зато су мање-више допунског карактера.

Међу допунским начинима усавршавања највећи значај има „војна обука старешина и штабова“, која претставља планско усавршавање старешина у току целог њиховог службовања, у оквиру обављања њихових редовних функција. Ова војна обука обухвата све старешине без разлике, а прилагођава се њиховом функционалном степену дужности и степену војно-стручне оспособљености. Као таква, она се дели, углавном, на оперативну, тактичку и стручну обуку, а свака од тих група обухвата одређену категорију старешина.

У овом чланку биће речи само о оперативној обуци из оквира „војне обуке старешина и штабова“. Да би даље излагање било јасније, потребно је претходно уочити у чему се огледају карактер, могућности и циљ ове врсте обуке.

Као што је већ поменуто, оперативна обука са старешинама изводи се у оквиру обављања њихових редовних послова, што нужно ограничава величину наставног времена. Оно, практично, не би могло да износи више од 10 часова седмично. Повећање наставног времена преко ове границе ишло би на штету обављања других послова и обавеза, не само по величини одвојеног времена за извођење наставе, већ и по величини слободног времена потребног за индивидуални рад на савлађивању наставног градива. Слободно време такође је ограничено, јер је потребно за личне и друге службене обавезе.

Овај услов, углавном, намеће потребу да се план и програм обуке прилагођавају већ постигнутом степену оперативне оспособљености старе-

шина, без изразите тежње да се они систематски обучавају у новим знањима и у ширим оквирима од оних којима већ мање-више располажу. План и програм ове обуке срачунат је, углавном, на практично тренирање и увежбавање старешина у границама њихове већ достигнуте теориске оспособљености. Из овога би било неоправдано закључити да планирање обуке није прогресивно. Планирање, уствари, одражава и остварује тежњу за сталним унапређивањем обуке, но само у наведеном смислу и опсегу. Ако се има у виду још једна битна карактеристика овог начина обуке, која се огледа у њеној свеобухватности и континуелности јасније се може учити да прогресивност у планирању почива на реалним могућностима, јер обука обухвата све старешине одређене категорије и прати их непрекидно из године у годину.

Оперативна обука (која се изводи са стварним штабовима и трупима, као органском целином), на бази већ стеченог теориског образовања, остварује и практично усавршавање старешина у колективном раду конкретних штабова и команди с трупом или без ње и то у виду и најсложенијих форми рада које се у миру могу да изводе. У томе се огледа основна карактеристика оперативне обуке и битна разлика у односу на све друге начине оперативног образовања и усавршавања.

Циљ који треба постићи поставља се у складу са карактеристикама и реалним могућностима оперативне обуке, као начина за усавршавање старешина и штабова. Његов општи оквир могао би да буде:

— одржати на достигнутој висини стечену оспособљеност старешина и постепено је унапређивати;

— усавршавати старешине за успешније обављање редовних функционалних обавеза;

— вежбати и тренирати старешине за вршење функција према њиховом ратном распореду, односно према ратном плану;

— оспособљавати штабове као органе командовања за складан колективан рад којим се обезбеђује целисходно радно јединство команде;

— практично упознавати старешине са напретком војне науке и ратне технике и перспективом даљег развоја;

— извођењем обуке омогућити војном руководству сигурну евиденцију о степену оспособљености и бојне готовости старешинског кадра у целини и сваког појединца посебно.

• То би у исто време био циљ у максималном оквиру. У његовим границама постављају се конкретни задаци које намећу стварне потребе и могућности. Дати задаци у извођењу обуке огледају се: у начину планирања, у обиму тематике коју обухватају, у величини наставног времена и у формама рада и методима њеног извођења.

У циљу правилне оцене досада постигнутих резултата и стечених искустава у извођењу оперативне обуке, потребно је узети у обзир узајамну повезаност свих утицајних фактора, како оних који одређују општи карактер ове обуке, тако и оних који су, саобразно нашим приликама, у одређеном смислу утицали на њено извођење. Оперативна обука извођена је код нас под посебним условима који су створени нашом Народном револуцијом у којој је Армија имала специфичан пут свог стварања и развоја. Ти услови наметали су потребу да се у извођењу оперативне обуке

почне, такорећи, из почетка, прелазећи постепено од основног и простог ка вишем и сложенијем. На крају протеклог четворогодишњег наставног периода, оперативна је обука достигла свој пуни смисао којим се карактерише, као и адекватан садржај у свом извођењу. Постигнути су значајни резултати, савладане тешкоће почетног периода и премашене границе елементарног дела оперативне обуке у њеној свеукупности. Ако би се ови резултати оцењивали по апсолутном мерилу, у оквирима савремених достигнућа војне науке и ратне вештине, они би, неоспорно, били прилично скромни. То, међутим, не би нимало умањило величину и значај постигнутог успеха који је, у нашим условима, било једино могућно остварити у времену од свега четири године.

Поред постигнутог успеха стечена су и многобројна корисна искуства која омогућавају даље успешно развијање обуке и одређеније учествовање слабости и недостатака који још постоје. Уопштавање и класифицирање недостатака и слабости неопходан је услов за унапређивање оперативног оспособљавања старешинског кадра путем обуке ове врсте. Овде се износи један покушај у том смислу као лично мишљење у коме се додирује само извештај број важнијих питања општег карактера.

Искуства из система и методике рада

Постављање и обрада оперативно-тактичког задатка. Оперативно-тактички задатак служи као основа за практичан начин рада, којим се карактерише оперативна обука. Зато својим садржајем треба да одражава наставни циљ који се жели постићи практичном обрадом извесног броја наставних питања на бази једне замишљене конкретне борбене ситуације. Пошто оперативно-тактички задатак претставља основу за рад, треба да буде правилно постављен и темељно обрађен, сагласно наставном циљу који се жели да постигне. Искуство показује да се овај захтев довољно не остварује. Задаци се често неправилно постављају и непотпуно обрађују, па као такви не одговарају намењеној улози.

Постављање оперативно-тактичког задатка дужност је и посао одговорног руководства наставе (конкретно — команданта и комесара јединице), јер је само оно одговорни орган за постизање одређеног циља наставе или оног који оно само жели да постави. Зато се тај најважнији део посла не сме преносити на друге, као што се то у пракси скоро редовно догађа.

Из следећег примера може се видети које елементе за правилно постављање задатка, у ком обиму и у којој форми треба да одреди одговорно руководство наставе.

Наређење команданта и комесара области начелнику штаба за организацију и припрему једностране, двостепене ратне игре на карти могло би да изгледа, на пример, овако:

„1) Сагласно плану и програму оперативне обуке, тач. . . ., ратном игром руководиће лично командант и комесар области, а Ви сте одређени за начелика штаба Руководства.

2) Тема: Нападна операција армије с пробојем развијене непријатељске одбране пољског типа.

3) а) Наставни циљ:

- учврстити знање вишег командног састава у организацији планирања и извођења нападне операције;
- повећати практично искуство вишег командног састава и штабова у управљању трупима;
- усавршити знање и умешност у организацији и непрекидном вршењу извиђања;
- побољшати рад на функционалним дужностима.

б) Наставна питања:

- организација, планирање, припрема и обезбеђење операције;
- пробој главног и заузимање другог појаса одбране;
- развијање пробоја и разбијање непријатељских оперативних резерви;
- организација и извођење оперативног гоњења.

Нарочито обратити пажњу питању организације и непрекидног вршења извиђања — што се у штабу Н армије често занемарује, — а исто тако и на питања обезбеђења тактичког и оперативног садејства са суседима.

4) На ратној игри учествују .... (набројати које команде).

5) При постављању операције за игру, придржавати се следећег:

а) армија дејствује на једном од главних праваца, са крајњим циљем да окружи и уништи непријатеља;

б) непријатеља узети по школској формацији Х; на дубоко ешелонираној одбрани непријатељ има 3—4 пд и 1 тд; на 1 км фронта просечно долази до .... артиљериских оруђа, до .... противавионских оруђа и до .... тенкова;

в) зона наступања армије...; дубина операције...; средњи темпо наступања ....;

г) у општем односу снага не дати велику надмоћност снагама армије над непријатељем. На главном правцу удара створити до .... артиљериских и минобацачких цеви на 1 км фронта;

д) обезбеђење операције из ваздуха вршиће ваздухопловне снаге Фронта, а за непосредну подршку армије придати 1 МАД за почетни период операције.

6) Борбени састав армије (навести колико корпуса, колико дивизија и средстава ојачања).

7) Земљиште изабрати у рејону .... Игру организовати и извести у... (навести место) у току 5 дана од... до ...

8) Руководство игре и његов штаб игра улогу Фронта и суседних армија.

Помоћници руководства биће команданти родова војске и служби Команде области.

У састав штаба руководства узети потребан број официра по Вашем нахођењу.

Посредници код команде армије и корпуса биће: (именовати лица).
Посредници при штабовима — по Вашем нахођењу.

9) Замисао и ток операције с прорачуном времена за игру по етапама, предложити .... (датум)".

Као што се види, наређење је издато непосредно начелнику штаба, а не органу за оперативну обуку у штабу, као што је у пракси уобичајено. На основу тога наређења начелник штаба саопштава начелнику оперативног и обавештајног одељења и командантима родова војске и служби, основну замисао и време за ратну игру која претстоји и издаје, на пример, овакво наређење:

„1) Начелници оперативног и обавештајног одељења, сагласно основној замисли за ратну игру, поставиће ситуацију на карту и обрадити решење за играјућу страну. У решењу одредити:

- а) општу замисао операције армије;
- б) етапе операције с прорачуном односа снага за сваку етапу;
- в) форме и садржај општих и делимичних оперативних маневара по етапама операције;
- г) задатак корпуса (сд) по етапама операције.

2) Начелник обавештајног одељења разрадиће план непријатељских дејстава и прорачун снага по етапама операције које је одредио начелник оперативног одељења.

3) Команданти родова војске и служби лично ће учествовати у постављању ситуације на карту и у обради ситуације и дејстава родова војске и служби по етапама операције и припремиће податке по питању густине артиљерије и тенкова.

4) Начелник оперативног одељења поднеће ми одређени материјал.... (датум, који одредити бар на два дана пре рока када начелник штаба треба да реферише команданту и комесару)“.

Кад начелник штаба прими обрађени материјал од начелника оперативног одељења, најпре га прегледа, мења или допуњује, а потом, у одређено време, реферише команданту и комесару. Тек када командант и комесар одобре задатак (пошто га прегледају, измене или допуне), може се сматрати да је постављање задатка извршено.

Даља фаза рада претставља обраду задатка којом руководи начелник штаба. Под обрадом задатка треба разумети његово потпуно („школско“) решење и потпуну методску обраду, према карактеру изабране форме рада за извођење вежбања. Потпуна обрада задатка треба да буде готова неколико дана пре почетка извођења вежбања, јер би иначе било тешко њима сигурно и целисходно руководити, тако да би се морало прибегавати импровизацијама.

Као што се из наведеног примера може разабрати, за правилно постављање и обраду једног задатка, поред познавања елемената који суштински одређују једну и другу припремну радњу, важно је и питање система рада оне инстанце која припрема задатак. Можда би било корисно за целисходно изграђивање овог система, да потчињене команде, које пројектују задатке, заједно са задатком (који шаљу на одобрење) пошаљу претпостављеној команди на увид своја наређења и план рада по коме су унутар команде задаци обрађени.

Одређивање циља вежбања и наставних питања. Циљ неког практичног вежбања, које је одређено програмом обуке, бира се и поставља у теми

за оперативно-тактички задатак, уколико и тема није одређена од претпостављеног органа. Изабрану тему треба кратко формулисати, а затим је рашчланити према циљу који се жели да постигне њеном обрадом. Ако узмемо тему из раније датог примера, онда би се могао узети и мањи број радњи него што је дато у примеру, а да у својој формулацији не претрпи измене. Могла би се, на пример, у датом случају, узети као наставна питања само прве две или три радње из тачке Зб и сл.

Конкретнији задаци, у оквиру постављеног циља, дају се учесницима у виду јасно формулисаних наставних питања, према стварном стању и потребама њихове оспособљености.

У досадашњој пракси било је случајева да одговорни руководиоци наставе нису довољно схватили значај овог посла од чијег извршења у знатној мери зависи потпуност припреме, а тиме и целисходност и сигурност извођења занимања. Скоро редовно се одређује велики број наставних питања, која се, у оквиру једног одређеног вежбања, не могу успешно обрадити, тако да се вежбање у целини расплињава. Уместо да се поједина питања темељито и потпуно обрађују, она се површно прелазе или сасвим занемарују, зато што су, уствари, била тек формално постављена. И не само то. Понекад се одређују и таква наставна питања која немају директне везе с општим наставним циљем у смислу изабране теме, или се пак у изабраној форми рада не могу обрадити. Погрешно је, на пример, на ратној игри било које врсте, поставити као наставно питање „обучавање учесника у ТКТ“. Ово се питање може обрадити на групном занимању, а на ратној игри може се само проверити степен обучености у примени ТКТ, а то, очигледно, не претставља наставно питање.

Одређивање и формулисање наставног циља и наставних питања дужност је одговорног руководства наставе. Оно их одређује сагласно постављеном општем циљу у програму обуке. Приликом одређивања наставних питања треба водити рачуна о стварним могућностима за њихову корисну обраду у датој форми рада и — што је најважније — да оне одговарају стварним потребама обуке учесника који су у питању.

На основу реално и конкретно постављених наставних питања даље припреме у обради оперативно-тактичког задатка треба тако подешавати да се одређена питања заиста могу што боље и потпуније остварити и да вежбање у целини буде од користи. Без тога може се догодити да обрада задатка и остале припреме не одговарају потребама и да вежбања, а нарочито ратне игре, добију уопштен, стереотипан и неконкретан карактер.

Значај теориске припреме учесника. На почетку је речено да се практичан начин рада у извођењу оперативне обуке заснива, углавном, на достигнутој степену теориске оспособљености старешина. Успешно извођење обуке захтева, дакле, да та теориска база буде сигурна и на потребној висини. Задатак је руководства наставе да обезбеди и провери код учесника солидност те базе пре извођење рада по било којој од уобичајених форми. У наставној пракси не придаје се овом питању потребна важност. Обично се све сврши на томе да се, у четвртном делу оперативно-тактичког задатка, стави из формалних разлога сасвим уопштени захтев, на пример: „Учесници ће до почетка занимања проучити правилске одредбе које се односе на дату тему“. Не

може се, рецимо, приликом извођења ратне игре, правилно организовати садејство између појединих родова војске, правилно извршити увођење у пробој покретне групе, или правилно ангажовати резерве у борби, итд., ако учесници солидно не познају принципе и правилске прописе који та питања теориски постављају.

Према праксом доказаном искуству потребно је да руководство у плану припрема за извођење неког занимања предвиди до детаља и сасвим одређено коју литературу, правила, уџбенике, приручнике и др. треба да проуче учесници у оквиру постављеног наставног циља и наставних питања. Пре извођења занимања потребно је врло савесно проверити колико су учесници тај посао извршили. Према стварном стању обучености учесника, руководство одабира начин како да им помогне у тој припреми: у виду савесно припремљених лекција, у виду добро организованих семинара, консултација и сл. Приликом извођења групних вежбања, за разлику од оних форми где се рад изводи у одређеном оперативном времену, овај посао је олакшан, јер се теорија може проучавати и у току самог занимања.

Исто тако је важно да учесници пре занимања добро проуче и упознају задатак и да потпуно „живе у ситуацији“. Ово треба, такође, проверити, или приликом проверавања теориске припреме или независно од тога, но у сваком случају довољно благовремено пре извођења занимања.

Коришћење раније обрађених задатака. Постоји прилично укореењена навика да се при постављању и обради оперативно-тактичких задатака користе слични раније решавани задаци. Ма колико био један задатак правилно и потпуно постављен, обрађен и решен, он се односи само на једну одређену ситуацију и не може се употребити ни за једну другу, ма колико јој ова била блиска или слична свим својим елементима. Раније обрађени задатак може да се користи као један од многобројних примера само у општем смислу и са формалне стране, у погледу поделе грађе, начина излагања, израде разних прорачуна, формалне обраде појединих докумената и сл., али се по садржају не може накалупити на другу ситуацију. Ономе, ко хоће да се користи неким задатком, све ово мора да буде јасно, да не би пао у грешку опасног подражавања. Осим тога, мора бити сигуран да је задатак правилно постављен и решен, да би му заиста могао послужити за образац у раније наведеном смислу. Како, међутим, у решавању оперативно-тактичких задатака нема и не може да буде неких апсолутних и неизменљивих образаца, а оних који могу да буду употребљиви има врло мало, коришћење разним обрасцима је јако несигуран и опасан посао. Међутим, много је штетнија навика ако се раније решени задаци користе без нарочите резерве, јер то, с једне стране, води право у шаблонизам, а с друге, таква навика осуђује подражаваоца на неактивност и искључује његово лично стваралаштво, зато што у својој колекцији има „готово решење за сваку ситуацију“.

Више динамичности у ратним играма. Ратне игре су врло погодна форма рада за вежбање старешина и штабова у приближно ратним условима. У односу на маневре, који су, без сумње, најпогоднија форма усавршавања, ратне игре имају ту предност што је њихово припремање неупоредиво једно-

ставније и брже, а извођење далеко јевтиније. Осим наставног, оне имају и велики практичан значај.¹⁾

Овакав значај ратних игара намеће потребу да се савесно припремају и умешно изводе.

Код нас су досада ратне игре извођене строго методички. Старешине су се на тај начин привикавале корисном методу мишљења при процени ситуације, упознавале са системом управљања трупима, вежбале у целисходном постројавању борбеног поретка и организацији садејства — све у оквиру правилских одредаба. Такав начин рада био је реалан, једино могућан и зато правилан. Постоје, међутим, знаци који показују да је у извођењу ратних игара принцип строге методичности већ постао нецелисходан, јер се јаче испољавају његове слабе стране: извесна незаинтересованост учесника, шаблонско примењивање досада стеченог искуства и навика, претерано поклањање пажње формалној обради документације, велико закашњавање у раду, и сл. Због тога је потребно пробудити код официра веће интересовање и покренути њихово лично стваралаштво које ће се очитовати више у дубоком разумевању него у формалном примењивању правилских одредаба. Да би се то постигло, треба задатке за ратне игре убудуће тако постављати да они обухватају што више критичних ситуација за чије су решење потребне брзе, смеле и често судбоносне одлуке, које, уствари, намеће савремени маневарски рат. Ово другим речима значи, да на ратним играма треба првенствено обрађивати динамику борбе, а припремни део операције вежбати у другим формама рада.

О непријатељу треба давати што мање података, колико је неопходно потребно за схватање ситуације, и тако присилити супротну страну на свестрана предвиђања. У рату се, нормално, врло ретко остварује повољан стицај околности да се о непријатељу прикупе тако обилати подаци као што је досада случај у наставној пракси.

У истом циљу корисно је да се унапред не објављује тема задатка, јер она открива његово решење, а то је баш најважнији део посла који треба да изврше учесници. Задатак за ратну игру не би требало давати учесницима раније на обраду него што би се то догађало у стварној ситуацији. Када је задатак за ратну игру већ дат учесницима, потребно је током целог извођења игре мењати и допуњавати разне податке који су дати за почетну ситуацију и тако игру учинити живљом и ближом стварним приликама. Досада је овакав поступак од стране руководства игре недовољно примењиван и почетна ситуација остајала је готово непромењена, нарочито у припремној етапи операције или боја, све до почетка динамике, као да су непријатељске стране за то време сасвим неактивне.

Руковођење ратном игром. Потребно је напоменути још једну, битну слабост у самом руковођењу ратном игром. Заборавља се, наиме, да руководство у игри има двоструку улогу: оно је, с једне стране, неутрална инстанца која игру припрема и њоме руководи према постављеном наставном

¹⁾ Претходни немачки ратни план „Барбароса” против СССР, на пример, према сведочанству фелдмаршала фон Паулуса, обрађен је под његовим руководством на две ратне игре које су оджане у августу 1940 године у седишту Врховне команде копнених снага у Цосену. Крајем јануара 1941 године немачка Врховна команда извела је у Сен Жермену још једну ратну игру по плану „Барбароса”, у оквиру задатака намењених групи армија „А” под командом Рундштета.

циљу, а с друге, оно у игри претставља претпостављену команду обеју страна. У пракси ова друга улога руководства не долази до стварног изражаја и своди се на извесне формалности, а требало би, напротив, да она буде основна, нарочито у току динамике. Зато се догађа да се ратне игре изводе, углавном, по плану и варијанти решења, коју је руководство игре, као неутрална инстанца, раније израдило. Руководство се недовољно уживљава у улогу претпостављене команде противничких страна и не развија игру на основу одлуке једне и друге стране, већ њихове одлуке грубо и непосредно прилагођава свом раније израђеном плану. Тако се посреднички апарат појављује као орган руководства који наређује, место да посредује. На тај начин кочи се иницијатива учесника, игра се умртвљује и добија неки шематско-показни карактер с врло ограниченим успехом у коначном резултату.

Ове квалитативне промене требало би првенствено остварити у оквиру припреме и извођења свих врста ратних игара, тежећи да се оне остваре колико је могућно и приликом решавања оперативно-тактичких задатака на групним заједницама, где и даље треба да остане пуна методичност као основа у раду.

Остварити уску сарадњу с Војном академијом. На крају, потребно је истаћи значај сарадње између Војне академије и органа који руководе оперативном обуком. Одмах треба нагласити да се не ради о начину на који би се та сарадња организациски поставила и остварила, већ о начелној потреби узајамног преношења искустава, првенствено по питањима наставне тематике и методике. Као што је раније речено, основа војној обуци старешина уопште јесте школско образовање. Када је конкретно реч о оперативној обуци, онда је за њено правилно планирање и извођење од врло великог значаја уска веза и сарадња с Војном академијом као највишом школом.

Усавршавање командног састава. Наш командни састав, у ужем смислу, није досада изразито посебно вежбао. Његово усавршавање исцрпљивало се, углавном, на командно-штабним ратним играма код претпостављене команде и на самосталном раду који је произлазио из обавеза да руководи оперативним усавршавањем својих потчињених. Као једна од посебних форми рада за усавршавање командног састава већ постоје вишедневни зборови команданата и комесара јединица, али свега један годишње, што је недовољно.

Одлуке команданта и комесара покрећу на било коју врсту активности штабове и трупе којима командују и зато те одлуке треба да буду правилне и на време издате. А за тај посао, посебно у рату, потребни су изузетни квалитети.¹⁾

¹⁾ У изгнанству, на острву Света Јелена, Наполеон је, говорећи о том питању, рекао: „Не схвата се ни приближно тачно колико је потребно душевне чврстине да би се, с пуном свешћу о њеним последицама, донела одлука за велику битку од које зависи судбина целе армије, земље и престола. Зато се врло ретко налазе генерали који радо ступају у битку; они врло добро поседују положаје, размештају трупе и размишљају о својим комбинацијама, но, ту већ почињу њихова оклевања. Ништа није теже ни драгоценије него умети одлучити се” (Général Camon: Le système de guerre de Napoléon).

У савременом, машинском периоду рата ова истина добија још већи значај, јер се савремене операције развијају великом брзином и оперативна ситуација се врло брзо мења. Савремени командант не сме очекивати да све елементе за своју одлуку добије од свога штаба. Он мора бити стално у току ситуације и самостално је изучавати, иначе ће закасни или погрешити. Он треба лично да општи са потчињеним командантима да би им саопштио своју одлуку или намере, а не преко посредника. Штаб је само помоћни орган команде за управљање јединицама. Начелник штаба је заменик команданта и главни организатор послова у штабу, али би неправилно било подржавати извесна мишљења — која се појављују у нашој досадашњој наставној пракси — да је начелник штаба неки „фактотум“ који треба све да зна и све да ради, често преко границе својих компетенција и опште моћи једног човека. За стицање гилкости у мишљењу, за правилно расуђивање и предвиђање, потребно је стално вежбање којим се стварају бар извесне корисне навике, неопходно потребне за тешку дужност одлучивања у судбоносним часовима.

За вежбање командног састава у том смислу, требало би проширити програм оперативне обуке у већ познатим основним формама рада и увести извесне нове поступке у том раду.

У првом реду, требало би годишње увести бар два вишедневна збора команданата и комесара, рачунајући од команданта армије до Генералштаба закључно. Исто тако, корисно би било да претпостављена команда са својим непосредно потчињеним командним саставом изврши годишње најмање једно теренско путовање, на коме би се обрађивали најактуелнији оперативно-тактички задаци.

Осим овога, командном саставу требало би давати у индивидуалну обраду конкретне задатке оперативног или општег карактера, а према њиховим будућим улогама.

Да би се команданти вежбали у брзом улажењу у ситуацију и у сарадњи са људима које раније познавали и с којима нису сарађивали, било би корисно у току ратних игара и маневара смењивати команданте и одређивати друге и тако их доводити у „ад хок“ ситуацију. Овакви ће се случајеви чешће дешавати у рату, било због службених потреба или због губитака. Познат је пример из Првог светског рата, када је маршал Жофр до битке на Марни сменио скоро трећину највиших команданата који нису одговорили намењеној улози. Таквих случајева, у већој или мањој мери, било је и у Другом светском рату код свих зараћених страна.

Побољшати технику службе штабних официра. Штаб ради за трупу и својим радом мора да претставља ауторитет. Штабни официри треба да располажу солидним знањем, да савршено познају свој посао и да се одликују многим другим особинама.¹⁾

Под усвојеним називом „оперативна обука старешина и штабова“ подразумева се и обука штабних официра. У досадашњим условима није било

¹⁾ Ф. Енгелс, у свом чланку „Армија“, објављеном 1859 године, говори о штабним официрима, рекао је: „Ови официри заузимају веома важан положај и мора да имају потпуно завршену војну наобразбу са потпуним знањем свега онога што је сваки род војске способан на маршу и у борби. Зато се у свим земљама они регрутују од најспособнијих лица и брижљиво обучавају у вишим војним школама“.

могућно остварити усавршавање штабних официра по посебном и детаљнијем програму. Досада је план и програм био, углавном, заједнички за све старешине, не делећи их изразито на старешине командног састава и штабне официре. Једина досада практикована форма рада, где је таква подела била бар донекле изражена, били су за командни састав вишедневни зборови команданата и комесара, а за штабне официре то су биле штабне ратне игре. Ово, очигледно, није довољно и претстављало је само почетак у општем развоју обуке старешина у нашим приликама, а на томе се не може остати.

И за штабне официре, као и за старешине командног састава, треба проширити посебна вежбања на основу посебних разлога који произлазе из потребе њихове службе.

Штабни официр, поред солидне оперативно-тактичке спреме, мора овладати и техником штабне службе да би његов рад могао бити користан и стваралачки. Посебна обука штабних официра требало би, првенствено, да обухвати технику штабне службе, што, у првом реду, претставља разумевање правог значаја и намене свих борбених и радних докумената, као и њихово брзо и целисходно обрађивање. Досадашња наставна пракса показује да документација постаје у неку руку сврхом сама себи, што је озбиљна сметња за брз и целисходан рад штабова. Ово је још један разлог више да у посебној обуци штабних официра треба да се почне са техником штабне службе.

Потребно је темељито изучавати све врсте докумената, како борбених тако и радних, посвећујући главну пажњу најважнијима (радне карте, борбени извештаји, борбене заповести, прорачуни за превозења, таблице и графиколи марша, таблице дотура материјалних потреба, план заштите и одбране КМ, операциски дневник, итд.).

Успех у овом послу понајвише зависи од брижљиво састављеног програма и погодног метода у раду, јер се, у противном, све може свести на губљење времена и навикавање на шаблонизам. Овом врстом обуке треба, начелно, да руководи начелник штаба, а непосредни извршиоци да буду претпостављене старешине појединих органских делова штаба. Целисходно је за њу одредити засебно време, независно од датог времена за војну обуку старешина, бар два часа недељно. Тако би ова врста усавршавања претстављала, уствари, оно што смо досада разумевали под појмом „тренирање штабова“. Увежбавање штабова као колектива треба вршити и даље у оквиру ратних игара и меневара, а усавршавање појединаца остваривати помоћу оваквог „тренирања штабова“.

Паралелно са изучавањем технике штабне службе требало би штабне официре вежбати још у:

- познавању тактичко-техничких својстава средстава везе и у практичном руковању њима, примењујући средства и документе ТКТ;
- дешифровању и искористивању аерофотоснимача;
- извиђању из авиона и из тенка;
- познавању службе официра за везу;
- јахању, вожењу бицикла, пливању, смучању;
- управљању мотоциклом и аутомобилом;

- познавању метода за саслушавање и испитивање заробљеника;
- брзом писању на писаћој машини;
- писању у мраку, у ходу, у колима, итд.

Појачати изучавање историје ратне вештине. Изучавањем историје ратне вештине не могу се тражити готови рецепти и шаблони за будућност, нити би било оправдано тежити подражавању. Овом врстом рада старешине треба да се богате искуством, уочавајући корисне поступке и учињене грешке у прошлим ратовима и операцијама појединих војсковођа, да би им то искуство послужило за ширину њиховог војничког гледања на поједине поступке у будућности.

У војној обуци старешина учињени су први кораци у погледу изучавања историје ратова у виду популарних предавања. Овај се начин показао прилично погодним за шири круг старешина, као извесно проширење опште војничке културе, но, за потребе усавршавања старешина обухваћених оперативном обуком, овај је начин недовољан и може послужити само као нека врста потстицања за њихов индивидуални рад. У оквиру војне обуке старешина, додуше, не би се ни могло учинити много више од овога. Може се изградити дугорочни план предавања на основу усвојеног критерија за избор појединих тема и тако изградити одређенији систем у овом послу. Осим тога, могућно је побољшати квалитет предавања, а када се поједина предавања одрже, увести обавезну семинарску обраду са свима слушаоцима.

Историју ратова и ратне вештине могућно је темељито изучавати једино индивидуалном студијом. За ово је неопходно потребан одговарајући војно-историски материјал. Овог материјала, не рачунајући историју наших националних ратова, од раније нема довољно на нашем језику, а уколико га и има, он, већим делом, претставља преводилачки рад у коме материјал није одабиран по одређеном критерију, јер се тај посао вршио махом по иницијативи и посебним циљевима појединаца. А што се тиче историје ратова наших народа — и она је непотпуна и добрим делом недовољно или једнострано обрађена. Стога је потребно појачати војно-издавачку делатност у објављивању историског материјала, руководећи њоме из једног центра, и тако обогатити нашу војну литературу. Без тога није могућно изучавање историје ратне вештине на широј основи.

Разуме се да је од првенственог интереса изучавање ратне историје наших народа и то свих, а не само овог или оног народа. Наша најновија ратна историја претставља у том погледу најбогатији и најпоучнији део, као заједничко величанствено дело свих наших народа. Нашим официрима мора бити најближа и најпознатија наша богата ратна традиција.

У изучавању стране историје ратова требало би почети од Наполеонове епохе, па затим ићи даље, у новије доба до наших дана. Из даље прошлости требало би узети само најпознатије класичне примере. Тековине које су војној науци дали Француска буржоаска револуција и Наполеон још су и данас темељ војне науке и зато су од великог интереса за изучавање. Велики марксистички познавалац војног дела, Ф. Енгелс, писао је 1851 године: „... бесмртна заслуга Наполеона састоји се у томе што је пронашао једино исправну тактичку и стратигиску примену огромних наоружаних маса, чија је појава била могућа само захваљујући револуцији, и што је ову стра-

тегију и тактику довео до таквог степена савршенства да савремени генерали у потпуности нису у стању ниуколико да га превазиђу и само покушавају да га подражавају у својим најсјајнијим и најуспешнијим операцијама“ (чланак: „Могућности и предуслови рата Свете алијансе против Француске 1852“).

Да би се, дакле, у војној обуци старешина могао појачати и побољшати рад на усавршавању официра изучавањем историје ратне вештине, потребно је обезбедити минимум војно-историског материјала, и то би у овом послу претстављало први задатак.